

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus

1. Lahendatavad probleemid

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus¹ (edaspidi *ELÜPS*) hakkas kehtima 2023. aastal. Tulenevalt sellest, et ELÜPS-i reguleerimisalaga seotud Euroopa Liidu õigusaktides on tehtud pärast seaduse väljatöötamist muudatusi ning selleks, et riigisisese õigusaktid oleks kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega on vajalik teha muudatusi ka ELÜPS-is. Samuti on vaja teha ELÜPS-is muudatusi, et lahendada selle rakenduspraktikas kerkinud probleeme ning vähendada halduskoormust.

ELÜPS-i probleemid jaotuvad 13 põhimõtteliseks probleemiks.

1. Probleem: Maaelu arengu toetuste puhul jooksva taotlemise katkematu rakendamine vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta vajab selgemalt määratlemist.

Eelarvehandlute jaotuse „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ (edaspidi *strateegiakava*) sekkumiste raames antavate toetuste osas otsustab valdkonna eest vastutav minister igal aastal käskkirjaga, seejuures vajadusel ka pikemaks ajavahemikuks kui kalendriaasta. Samas toetused, mille osas taotlusi konkreetsel kalendriaastal vastu võetakse, kehtestab valdkonna eest vastutav minister igal konkreetsel aastal määrusega, mis toob jooksva taotlemisega sekkumiste korral kaasa olukorra, kus aasta viimasel päeval peab Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi *PRIA*) taotluste vastuvõtmise peatama kuni jõustub ministri uus määrus saabuval kalendriaastal antavate toetuste kohta.

Tekkinud olukord, kus taotluste vastuvõtt tuleb peatada nii kauaks kuni jõustub ministri määrus kalendriaastal antavate toetuste kohta, on takistuseks taotluste jooksvast esitamisest tulenevate eeliste realiseerimisel. Jooksva taotlemise eelis voorulise taotlemisega võrreldes väljendub selles, et kuna taotlejal puudub ajaline surve taotlus konkreetseks tähtpäevaks esitada, saab ta taotluse kvaliteetselt ette valmistada. Kui taotluste vastuvõtmine tuleb aasta lõppedes peatada, tekib taotlejal surve esitada plaanitud taotlus igaks juhaks aasta viimaseks päevaks, hoolimata sellest, kas taotlus on põhjalikult läbi mõeldud ja kvaliteetselt ette valmistatud. See toob kaasa suurema töökoormuse PRIA-le, sest taotlused kuhjuvad aasta lõpus, suurenenud ressursivajaduse taotluste menetlemiseks aasta algul ning negatiivse mõju ettevõtjatele, sest suureneb kiirustamisest põhjustatud ebapiisava kvaliteediga taotluste osakaal.

Nimetatud probleem puudutab nii ettevõtjaid, kes taotlevad maaelu arengu toetuseid kui ka PRIA-t, kes menetleb taotluseid.

ELÜPS-is sisalduv volitusnorm ei võimalda ministril otsustada mingit liiki toetuse andmist rohkem kui ühel järjestikusel kalendriaastal. Seda probleemi saab lahendada täpsustades ELÜPS-is vastava sätte sõnastust selliselt, et nii nagu toetusteks ette nähtud vahendite jaotus

¹ Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104012024006?leiaKehtiv>.

kehtestatakse vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta, kehtestatakse ka antavate toetuste nimekiri vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta.

2. Probleem: Tingimuslikkusega seotud kaitsemeetme rakendamise leevendus ei tööta kavandatud viisil.

Tingimuslikkuse süsteemiga seotud kaitsemeetmete puhul on varasemalt Eesti otsustanud kasutada võimalust, et kaitsemeetet ei kohaldata, kui vähendamise või väljaarvamise summa on kuni 100 eurot.

Tegelikkuses on selline lähenemine aga viinud probleemini, sest 100 euro piiri rakendamine on taotlejale küll rahaliselt soodsam, kuid võib samas viia tagasimakseteni. Taotlejad ei pruugi aru saada, miks algselt kohaldamata jäetud vähendamisest tagasi nõutakse ja rakendamisesse sisse kirjutatud tagasinõudmise fakt kui selline on iseenesest halb lahendus. Tagasimaksete tõttu on see oluline täiendav töökoormus ka PRIA-le. 100 euro piiri tuleb rakendada toetuse saaja kohta, see tähendab, et taotleja kõiki taotletud toetusi ja nendele kohaldatud tingimuslikkuse vähendusi tuleb koos vaadata. Praktikaks muudab selle jälgimise keeruliseks see, et toetused määratakse taotlejatele erineval ajal. Esimene määramine toimub 10. detsembriks, kui määratakse suurem osa taotletud otsetoetustest, ja teine määramine toimub 10. veebruariks, kui määratakse ökokavad ja maaelu arengu toetused. See tähendab, et kui taotlejal oli detsembri määramise ajal tingimuslikkuse vähenduste summa kokku alla 100 euro, mille tulemusena vähendust ei kohaldatud, siis veebruari määramiste ajaks, kui lisanduvad ka teiste taotletud toetuste tingimuslikkuse vähendused võib see summa 100 eurot ületada, mis tähendab, et nõutakse tagasi varasemalt kohaldamata jäetud vähendused. Alternatiiv tagasinõudmisele on teha kõik taotleja otsused, sh otsetoetuste otsused veebruaris, kuid sissetulekutoetuste väljamakse aasta lõpus on olnud pikaajaline praktika, mistõttu on paljude põllumajandustootjate rahalised kohustused ajastatud just detsembrisse.

Probleemi saab lahendada tunnistades vastavasisuline säte ELÜPS-is kehtetuks.

3. Probleem: Luua õiguslik alus, mille kohaselt toetusi, mis jäävad alla 100 euro, tagasi ei nõuta.

ELÜPS-is on vaja kehtestada, et toetusi, mis jäävad alla 100 euro, tagasi ei nõuta. Eelmisel Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika programmiperioodil (2014–2020) oli selline tingimus sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013² artiklis 54 ja ELÜPS § 111 lõikes 5 ning see oli liikmesriikidele otsekohalduv õigusnorm. Käesoleval programmiperioodil sellist tingimust Euroopa Liidu otsekohalduvates õigusaktides ei sätestata. Euroopa Komisjoni juhised on liikmesriikidel soovitanud senise praktikaga jätkata ning nende suuniste kohaselt tuleks vastav tingimus õigusselguse huvides sätestada ka riigisisestes õigusaktides. Euroopa Komisjon annab võimaluse ebaolulises ulatuses (ei mõjuta sekkumise eesmärki) toetusõigusliku summa muutumisest tingituna taotleja halduskoormuse vähendamiseks ning PRIA jätkaks sellisel juhul senise praktika rakendamist.

Probleemi lahendamiseks on vajalik ELÜPS-i täiendada sättega, mille kohaselt toetusi, mis jäävad alla 100 euro, tagasi ei nõuta.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347 20.12.2013, lk 549–607).

4. Probleem: Puudub konkreetne tähtaeg vääramatu jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisest teavitamisel.

Praktikas on PRIA-l tekkinud vajadus vääramatu jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisel tähtaja seadmiseks, et oleks võimalik vajadusel nende juhtumite esinemist kontrollida. Kui nimetatud tähtaega toetuse saajale mitte seada, annab see talle võimaluse vääramatust jõust või erandlike asjaolude esinemisest teavitada mistahes ajal. Sel juhul ei ole PRIA-l võimalik enam kontrollida, kas sellised asjaolud ka päriselt aset leidsid või mitte.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/2116³ artikkel 59 lõike 5 kolmas alalõik ütleb, et kui toetuse saamise tingimustele mittevastavus tuleneb vastavalt artiklile 3 vääramatust jõust või erandlikest asjaoludest, säilitab toetusesaaja õiguse toetusele. Seega, kui toetuse saaja puhul on tuvastatud nõuetele mittevastavus, mida taotleja väidab olevat tingitud vääramatust jõust või erandlikest asjaoludest, peab neid asjaolusid olema võimalik ka kontrollida. Vastasel juhul esineb finantsrisk Euroopa Liidu eelarvehahendite kasutusele ja toetus võidakse maksta toetuse saajale välja alusetult. Eelmisel Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika programmperioodil (2014–2020) oli komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 640/2014⁴ artikli 4 lõikes 2 sätestatud tähtaeg, mille kohaselt toetuse taotleja pidi teavitama kirjalikult vääramatu jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisest 15 tööpäeva jooksul alates päevast, mil see on võimalik, ning esitama pädeva ametiasutusele nõutavad tõendid. Hetkel selline tingimus Euroopa Liidu otsekohalduvates õigusaktides puudub.

Seda probleemi saab lahendada täiendades ELÜPS-i sättega, kus on toodud tähtaeg, mis ajaks peab toetuse saaja vääramatu jõu või erandlike asjaolude esinemisest teavitama.

5. Probleem: Veebipõhiste vahendusteenuste aina laialdasema kasutamise tõttu on need oluliseks keskkonnaks geograafilise tähisega toodetega seotud pettuste ja kelmuste ennetamiseks ning seetõttu vajab järelevalveasutus õigust teha ettekirjutus ebaseaduslikku sisu piiramiseks.

Geograafiliste tähiste puhul on tegemist kollektiivse **intellektuaalomandiõigusega**, mille eesmärk on kaitsta geograafilise tähisena registreeritud toodete tootjate **majandushuvi**. Euroopa Liidu õigusaktides on sätestatud, et liikmesriigid peavad riskianalüüsi põhjal tegema kontrollide registreeritud geograafiliste tähiste turul kasutamise üle ja rakendama nõuete rikkumise korral vajalikke meetmeid. Juhul kui liikmesriik ei täida seda kohustust või ei tee seda nõuetekohaselt, võib Euroopa Komisjon alata selle liikmesriigi suhtes rikkumismenetlust, mille tulemusena võidakse liikmesriigile määrata trahv. Geograafiliste tähiste kaitse tagamine on väga oluline pidades silmas ka diplomaatilisi suhteid teiste riikidega.

2024. aastal kohaldub uus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse veinile, piiritusjookidele ja põllumajandustoodetele antavaid geograafilisi tähiseid ning põllumajandustoodete garanteeritud traditsioonilisi tooteid ja vabatahtlikke kvaliteedimõisteid

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435 6.12.2021, lk 187–261).

⁴ Komisjoni delegeeritud määrus (EL) nr 640/2014, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas, otsetoetuste, maaelu arengu toetuse ja nõuetele vastavuse süsteemiga seoses kohaldatavatest maksetest keeldumise ja nende tühistamise tingimuste osas ning kõnealuste toetuste ja süsteemiga seotud halduskaristuste osas (ELT L 181, 20.06.2014, lk 48–73).

ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1308/2013⁵ ja (EL) 2019/787⁶ ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1151/2012⁷. Uue Euroopa Liidu õigusakti (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/XXXX) kohaldumisel, lisanduvad liikmesriigile täiendavad kohustused seoses geograafiliste tähiste järelevalve ja jõustamisega.

Vastavalt hetkel kehtivate määruste (EL) nr 1308/2013 artikli 116a lõikele 2, (EL) 2019/787 artikli 39 lõikele 2 ja (EL) nr 1151/2012 artiklile 36 on liikmesriikidel kohustus määrata asutused, kes kontrollivad kaitstud päritolunimetuse, kaitstud geograafilise tähise ja garanteeritud traditsioonilise toote asjaomasele spetsifikaadile vastavust ja registreeritud nimetuse turul kasutamise vastavust Euroopa Liidu õigusaktides kehtestatud nõuetele.

Hetkel sätestab ELÜPS-i § 90 lõige 2: *Kaitstud päritolunimetuse, kaitstud geograafilise tähise ja garanteeritud traditsioonilise toote vastavust asjaomasele spetsifikaadile ja registreeritud nimetuse turul kasutamise vastavust Euroopa Liidu õigusaktides kehtestatud nõuetele ning kvaliteedikava nõuetekohasust kontrollib Põllumajandus- ja Toiduamet. Lisaks praegu teeb Põllumajandus- ja Toiduamet (edaspidi PTA) Euroopa Liidu geograafiliste tähiste nõuete täitmise üle järelevalvet vastavalt ELÜPS-i § 116 lõikele 7.*

11.04.2024 allkirjastati Euroopa Parlamendi presidendi ja nõukogu eesistuja poolt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse veinile, piiritusjookidele ja põllumajandustoodetele antavaid geograafilisi tähiseid ning põllumajandustoodete garanteeritud traditsioonilisi tooteid ja vabatahtlikke kvaliteedimõisteid ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1308/2013, (EL) 2019/787 ja (EL) 2019/1753 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1151/2012.⁸ Uue Euroopa Liidu õigusakti (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2024/XXXX) 2024. aastal kohalduvate sätete kohaselt on liikmesriikidel kohustus võtta asjakohased haldus- ja kohtulikud meetmed, et eemaldada geograafiliste tähiste kaitsega vastuolus olevad domeeninimed ja Euroopa Liidu digiteenuste määrusele⁹ vastavalt ebaseaduslik sisu, mis on vastuolus geograafiliste tähiste kaitsega. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/XXXX preambula punktis 55 on selgitatud: *Võttes arvesse veebipõhiste vahendusteenuste laialdasemat kasutamist, väärrib erilist tähelepanu geograafiliste tähiste kaitse tagamine domeeninimede eest, mis on sellise kaitsega vastuolus. Pädevatele riiklikele asutustele on vaja anda vahendid, mis võimaldavad nõuetekohaselt reageerida juhul, kui registreeritud domeeninimi kujutab endast käesoleva määruse kohaselt kindlaks tehtud geograafilise tähise kaitse rikkumist. Seepärast peaks kõnealustel asutustel olema oma ametlike kontrolliülesannete täitmisel võimalik võtta asjakohaseid meetmeid, et tõkestada asjaomase liikmesriigi territooriumilt juurdepääs domeeninimedele, mis on registreeritud geograafiliste tähiste kaitset rikkudes, võttes arvesse proportsionaalsuse põhimõtet ning mõjutatud isikute õigusi ja huve. Sellised meetmed peaksid olema kooskõlas*

⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 922/72, (EMÜ) nr 234/79, (EÜ) nr 1037/2001 ja (EÜ) nr 1234/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 671–854).

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2019/787, milles käsitletakse piiritusjookide määramist, kirjeldamist, esitlemist ja märgistamist, piiritusjookide nimetuste kasutamist muude toiduainete esitlemisel ja märgistamisel, piiritusjookide geograafiliste tähiste kaitset ning põllumajandusliku päritoluga etüülalkoholi ja destillaatide kasutamist alkoholsetes jookides ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 110/2008 (ELT L 130, 17.05.2019, lk 1–54).

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1151/2012 põllumajandustoodete ja toidu kvaliteedikavade kohta (ELT L 343, 14.12.2012, lk 1–29).

⁸ [Allkirjastatud dokument PE 72 2023 REV 1.](#)

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (ELT L 277 27.10.2022, lk 1–102).

muude asjakohaste liidu õigusaktidega, näiteks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2022/2065⁵.

Seoses sellega on vajalik sätestada õiguslik alus geograafilise tähise kaitsega vastuolus olevatele domeeninimede juurdepääsu piiramiseks ja ebaseadusliku sisu piiramiseks internetis. Järelevalveasutusele on oluline anda õigus teha ettekirjutusi ebaseadusliku sisu piiramiseks. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/XXXX artikli 43 lõikele 1 käsitatakse ebaseadusliku sisuna geograafiliste tähiste kaitsega vastuolus olevat teavet, mis on seotud liidus asuvatele isikutele kättesaadavate toodete reklaami, edenduse ja müügiga.

6. Probleem: Geograafilise tähisega toodetega seotud pettustega võitlemiseks puuduvad efektiivsed meetmed ja karistused.

Eestis on seoses mitmete geograafilise tähisena registreeritud nimetuse turul kasutamist puudutavate nõuete rikkumisega tekkinud vajadus sätestada väärteo vastutus. 2021. aastal tuvastas PTA pettuse seoses Ühendkuningriigi poolt registreeritud kaitstud nimetuse Scotch whisky¹⁰ ärakasutamisega ja hävitati 8479 pudelit mittenõuetekohaseid tooteid.

Lisaks tuvastas PTA 2023. aastal, et Eesti geograafilise tähisega toodete tootja toodab mitmeid registreeritud nimetust kandvaid tooteid, mille puhul ei ole PTA-d enne turule laskmist teavitatud. Ühe toote puhul ei olnud võimalik ka dokumentatsiooni põhjal tagantjärele veenduda tooraine päritolus. Antud tooteid eksporditakse geograafilise tähise logoga ka teistesse Euroopa Liidu liikmesriikidesse ja kolmandatesse riikidesse. On oluline, et nii Eesti turul müüdavad kui ka eksporditavad tooted on kontrollitud enne nende turule laskmist ja vastavad asjaomases spetsifikatsioonis sätestatud nõuetele.

2023. aasta seisuga oli Euroopa Liidus registreeritud üle 3500 geograafilise tähise.¹¹ Euroopa Komisjoni 2019. aasta uuringu¹² kohaselt oli geograafilise tähisega toodete müügikäive 2017. aastal ligi 74,8 miljardit eurot ja kaitstud nimetusega toodete müügiväärtus oli keskmiselt kaks korda suurem kui samalaadsetel kaitsmata toodetel. Seega on geograafiliste tähiste puhul tegemist olulise majandushuvide kaitsega. Geograafilist tähist kui immateriaalset vara omavatel tootjatel on õigus tähise kaitsele ning liit püüab õigust tagada nii tõhusalt ja tulemuslikult kui võimalik.¹³

Hetkel kehtiv regulatsioon ei ole piisav geograafilise tähisega toodetega seotud nõuete eiramiste ja pettustega võitlemiseks. Seda probleemi saab lahendada lisades ELÜPS-i kaitstud päritolunimetuse ja kaitstud geograafilise tähise asjaomasele spetsifikaadile mittevastavuse ja registreeritud nimetuse turul kasutamise nõuete rikkumisega seotud karistuste sätteid. Kuna geograafilise tähisena kaitstud nimetusega toodet on võimalik kõrgema hinnaga turustada ja olulist tulu teenida, peab karistus avaldama mõju ja olema preventiivse iseloomuga.

7. Probleem: Riiklike kvaliteedikavade regulatsioon ei kata põllumajandussektori vajadusi kõikides tootmis- ja töötlemisetappides.

¹⁰ Artikkel leitav veebilehelt: <https://pta.agri.ee/uudised/havitamisele-laks-8479-pudelit-mittenouetekohast-scotch-whisky>.

¹¹ Artikkel leitav veebilehelt: https://agriculture.ec.europa.eu/news/protecting-local-food-and-drinks-3-500-geographical-indications-registered-2023-02-23_en?prefLang=et.

¹² Uuring leitav veebilehelt: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a7281794-7ebe-11ea-aea8-01aa75ed71a1/language-en>.

¹³ Euroopa Komisjoni ettepanek [52022PC0134](#), Brüssel 31.03.2022.

Riikliku kvaliteedikava puhul on tegemist ELÜPS-i § 93 alusel tunnustatud kvaliteedikavaga, mis vastab komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 2022/126¹⁴ artiklis 47 sätestatud nõuetele. See tähendab, et liikmesriikide tunnustatud põllumajandustoodete, puuvilla ja toiduainete kvaliteedikavad ja põllumajandusettevõtete sertifitseerimissüsteemid peavad vastama järgmistele kriteeriumidele: 1) kõnealuse kvaliteedikava raames toodetud lõpptoote eripära tuleneb selgetest nõuetest, millega tagatakse toote eritunnused, näiteks eripärased kasvatus- või tootmismeetodid või lõpptoote kvaliteet, mis on inimeste, loomade või taimede tervise, loomade heaolu või keskkonnakaitse seisukohast oluliselt parem kui see, mida nõutakse kaubandusstandarditega; 2) kava on avatud kõigile tootjatele; 3) kava sisaldab siduvaid tootespetsifikatsioone ja nendele spetsifikatsioonidele vastavust kontrollib avaliku sektori asutus või sõltumatu inspekteerimisorgan ja 4) kava on läbipaistev ja tagab toodete täieliku jälgitavuse.

2024. aasta alguse seisuga on Eestis kaks riiklikult tunnustatud kvaliteedikava - „Rohumaaveise liha tootmine“ ning „Biosfääri programmiala rohumaaveis ja -lammas“. Väljatöötamise etapis on sealiha tootmise riiklik kvaliteedikava, mille koostamist veab Eesti Tõusigade Aretusühistu. Kuna koostamisel on uued riiklikud kvaliteedikavad, tuleb erinevate sektorite spetsiifikast lähtuvalt üle vaadata ja täiendada riiklikke kvaliteedikavasid reguleerivad sätted, et kvaliteedikavaga oleks võimalik hõlmata kogu põllumajandustoodete tootmise ja töötlemise ahel.

8. Probleem: Puu- ja köögivilja turustusstandardeid puudutavad õigusnormid ei ole vastavuses Euroopa Liidu selle valdkonna uute õigusaktidega.

2025. aastast kohaldub uus komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2023/2429¹⁵ ning komisjoni rakendusmäärus (EL) 2023/2430¹⁶, milles on koondatud varem erinevates õigusaktides¹⁷¹⁸¹⁹ kehtestatud määrusega (EL) nr 1308/2013 reguleeritud põllumajandustoodetele (kuivatatud puuviljad sh viigimarjad, viinamarjad ning puuviljad ja marjad ning pähklite segu, banaanid) ning puu- ja köögiviljasektoris kohaldatavad turustamisstandardid, sellega seotud teavitused ning turustamisstandarditele vastavuse kontrollid. Komisjoni delegeeritud määruse (EL)

¹⁴ Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2022/126, 7. detsember 2021, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 täiendavate nõuetega teatavatele sekkumisviisidele, mille liikmesriigid määravad kindlaks kõnealuse määruse kohastes ajavahemikuks 2023–2027 ette nähtud ÜPP strateegiakavades, ning eeskirjadega, milles käsitletakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (HPK) 1. standardi kohast suhtarvu (ELT L 020 31.1.2022, lk 52).

¹⁵ Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2023/2429, 17. august 2023, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1308/2013 turustamisstandardite osas puu- ja köögiviljasektoris, teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete puhul ja banaanisektoris ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 1666/1999 ning komisjoni rakendusmäärused (EL) nr 543/2011 ja (EL) nr 1333/2011 (ELT L, 2023/2429, 03.11.2023).

¹⁶ Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2023/2430, 17. august 2023, millega kehtestatakse turustamisstandarditele vastavuse kontrolli eeskirjad puu- ja köögiviljasektoris, teatavate töödeldud puu- ja köögiviljatoodete sektoris ning banaanisektoris (ELT L, 2023/2430).

¹⁷ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1333/2011, millega sätestatakse banaanide turustamisstandardid, nende turustamisstandardite järgimise kontrolli eeskirjad ja teabeedastusnõuded banaanisektoris (ELT L 336, 20.12.2011, lk 23–34).

¹⁸ Komisjoni määrus (EÜ) nr 1666/1999, 28. juuli 1999, millega sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 2201/96 üksikasjalikud rakenduseeskirjad teatavate kuivatatud viinamarja sortide turustamise miinimumnõuete puhul (EÜT L 197, 29.7.1999, lk 32–35).

¹⁹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 543/2011, 7. juuni 2011, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses puu- ja köögiviljasektori ning töödeldud puu- ja köögivilja sektoriga (ELT L 157, 15.6.2011, lk 1–163).

2023/2029 kohaldumisel laieneb turustamisstandarditega hõlmatud puu- ja köögiviljade loetelu, mille võrra tuleb täiendada ka puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate kontrolli ulatust ning laiendada ka siseriiklikke õigusnorme. Arvestades viidatud õigusaktides sätestatud laienenud turustusstandarditega hõlmatud toodete loetelu ja turustusstandardite kohaldamisest vabastamise erandeid, tuleb uuesti hinnata, kas Eestis on vajalik pidada eraldi andmekogu puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate kohta või on riigi toidu ja sööda käitlejate registris sisalduv teave piisav EL õigusest tulenevate ülesannete täitmiseks. Vajadusel tuleb ELÜPS-i § 88 sätestatud andmekogu puudutavad sätted kehtetuks tunnistada ning see andmekogu likvideerida.

Lisaks on turustusstandardite üle järelevalve teostamiseks ning seaduse rakendamisel ilmnenud kitsaskohtade parandamiseks vaja teha ka teisi parandusi. Üks olulisemaid küsimusi on erimärgistusloa kehtivus. Kehtivas õiguses ei ole erimärgistusloale kehtivusaega seatud. Loa saamine eelduseks on muu hulgas tingimus, et puu- ja köögivilju turustaval ettevõtjal on puu- ja köögivilja turustamisstandardite vastavuse kontrollimiseks personal, kes on läbinud asjakohase koolituse. Kuivõrd puu- ja köögiviljade turustamisstandarditele vastavuse määramisel on oluline pidev praktiseerimine ja standardite tundmine, siis peaks turustusstandarditele vastavuse kontrollimiseks pädev isik oma teadmisi teatud intervalli tagant täiendama või tõestama, et tal on piisav kogemus. Tähtajatu erimärgistusloa puhul personali pädevuse tõestamise kohustust hiljem ei ole. Seega tuleb eelnõu tegemisel hinnata, kas edaspidi oleks põhjendatud erimärgistusloa anda tähtajalisena ja edaspidi kontrollitakse nõ loa uuendamisel loa taotleja nõuetele vastust või seada ettevõtjale kohustus teatud intervalli järel oma pädevust tõestada ka siis, kui luba antakse jätkuvalt tähtajatuna.

9. Probleem: Põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu muutmine põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks, sellest tulenevalt andmekorje kaasajastamine, nõutava andmeesitajate valimi saavutamiseks sundtäitmise rakendamine ja andmekogu moodustamiseks õigusliku aluse andmine.

2023. aastal jõustunud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2023/2674²⁰ muudeti nõukogu määrust (EÜ) nr 1217/2009²¹, millega kujundati varasem põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrk (edaspidi *FADN*) ümber põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks (edaspidi *FSDN*), mis toob kaasa muuhulgas kohustuse andmekorjet kaasajastada (topeltkogumise vältimine) ning koguda majandusnäitajatele lisaks ka keskkonna- ja sotsiaalseid näitajaid. Määruse (EL) 1217/2009 muudatus FSDN-le üleminekul rakendub alates 2025. majandusaasta andmete kogumisest 2026. aastal.

Eestis on hetkel FADN valimis 658 põllumajanduslikku majapidamist, mis tagavad Eesti põllumajandustootjate esindatuse ning see on üks peamine andmete allikas ühise põllumajanduspoliitika kujundamisel, mistõttu on esindusliku valimi kohta andmete kogumine ja nende analüüsimine väga oluline poliitiliste valikute tegemisel.

Seni on FSDN valimisse kuulunud ettevõtjatele olnud andmete esitamine vabatahtlik ning andmete esitamise eest on saadud rahaline tasu olenemata andmete esitamise mahust. Ainult

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/2674, 22. november 2023, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 1217/2009 seoses põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu ümberkujundamisega põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks (ELT L, 2023/2674, 29.11.2023).

²¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1217/2009, 30. novembri 2009, millega luuakse Euroopa Liidu põllumajanduslike majapidamiste tulusid ja majandustegevust käsitlevate raamatupidamisandmete kogumise võrk (kodifitseeritud versioon) (ELT L 328 15.12.2009, lk 27).

vabatahtlik lähenemine annab andmete esitajale lihtsa võimaluse andmete esitamisest loobuda, mis muudab valimi saavutamise keeruliseks. Samas on riigil kohustus esitada Euroopa Komisjonile kokku lepitud valimis ette nähtud majapidamiste arvu kohta andmeid. Eestis on esinenud probleeme vabatahtlikkuse alusel andmete kogumisega, mistõttu oleks vajalik FSDN valimisse sattunud majapidamistele suhtes rakendada sundtäitmist, kui nad ei ole nõus andmed vabatahtlikult esitama. Kui nõukogu määrus (EÜ) nr 1217/2009 on liikmesriikidele üldjuhul otsekohalduv, siis selle määruse artikli 5 lõige 3 annab riigile võimaluse kehtestada ise riigisisised reeglid juhaks, kui ei suudeta koguda andmeid valimis ette nähtud majapidamiste arvu kohta. Selliseid reegleid Eestis kehtestatud ei ole.

Nii FADN kui FSDN kujutavad endast töödeldavate korrastatud andmete küllalki suurt kogumit, mida ei ole praegu andmekoguna asutatud ega registreeritud. Andmete õiguspäraseks töötlemiseks tuleb luua õiguslik alus.

Kontaktasutus korraldab andmete kogumise, muuhulgas kasutatakse võimalikult palju eeltäidetud andmete esitamise vorme ja teisi andmeallikaid koos otse küsitlusega põllumajandustootjatelt. Kogutavate andmete koosseis kinnitatakse määruse (EL) nr 1217/2009 alusel vastu võetud rakendusaktidega. Teistest andmeallikatest FSDN asjakohaste andmete pärimiseks tuleb anda õiguslik alus ja täpsustada vastavate andmekogude pidajatega.

Eestis on määratud FADN andmevõrguga seotud ülesannete täitmiseks kontaktasutusena Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (edaspidi *REM*) hallatav asutus Maaelu Teadmuskeskus (edaspidi *METK*). ELÜPS-is on sätestatud ka alternatiivsed võimalused kontaktasutuse ülesannete täimiseks. Kuna antud ülesanne on soovitud jätta ka edaspidi hallatava asutuse ülesandeks kaalutakse seaduse eelnõu tegemisel kontaktasutuse ülesannete REM-i hallatavale riigiasutusele panemist seadusega. Senised alternatiivsed võimalused on valida kontaktasutuseks juriidiline isik, kellega sõlmitakse halduskoostöö seaduses sätestatud korras haldusleping või täidab kontaktasutuse ülesandeid REM ise. Põhjalikult tuleb analüüsida, kas FSDNi valimi piisava esindatuse saavutamiseks on vajalik ette näha riiklik sunnimehhanism juhaks, kui andmete kogumine vabatahtlikul viisil ei õnnestu ning koos sellega hinnata sellise täidesaatva riigivõimu volitusi eeldava ülesande andmise põhjendatust ja õiguspärasust valitsusasutuse hallatavale riigiasutusele. Kuigi hallatava riigiasutuse põhiülesandeks ei ole täidesaatva riigivõimu teostamine, ei välista Vabariigi Valitsuse seadus täidesaatva riigivõimu teostamise õiguse andmist hallatavale riigiasutusele seaduse alusel.

10. Probleem: Põllumajandustoodete turuinfo andmete töötlemiseks puudub selge õiguslik alus ning nende andmete kogujaks, töötlejaks ja Euroopa Komisjonile edastajaks sobiks kõige paremini REM-i hallatav riigiasutus.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1308/2013 artiklite 151 ja 223 ning Komisjoni rakendusmääruse (EL) 2017/1185²² alusel kogutakse põllumajandustoodete kohta turuinfot. Nimetatud andmeid kogutakse turu läbipaistvuse tagamiseks ja põllumajandustoodete ühise turukorralduse kohaldamiseks.

²² Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2017/1185, 20. aprill 2017, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste (EL) nr 1307/2013 ja (EL) nr 1308/2013 rakenduseeskirjad seoses komisjonile edastatava teabe ja dokumentidega ning millega muudetakse mitut komisjoni määrust ja tunnistatakse mitu määrust kehtetuks (ELT L 171 4.7.2017, lk 113).

Põllumajandustoodete turuinfo andmestik kujutab endast töödeldavate korrastatud andmete küllaltki suurt kogumit, mida ei ole andmekoguna asutatud ega registreeritud. Andmete õiguspäraseks töötlemiseks tuleb luua õiguslik alus.

Alates sellest aastast täidab andmete kogumise, analüüsimise ja Euroopa Komisjonile edastamise ülesandeid METK. Kuna antud ülesanne on soovitud jätta ka edaspidi REM-i valitsemisalas hallatava riigiasutuse ülesandeks, kaalutakse seaduse eelnõu tegemisel kontaktasutuse ülesande REM-i hallatavale asutusele panemist seadusega. Senised alternatiivsed võimalused on valida kontaktasutuseks juriidiline isik, kellega sõlmitakse halduskoostöö seaduses sätestatud korras haldusleping või tellida turuinfo kogumise ja töötlemise Statistikaametilt riikliku statistika seaduse § 20 alusel riikliku statistika programmivälise statistikatöona. Seega vajab kaalumist, kas tuleks selgelt sätestada, et kontaktasutuse ülesandeid täidab REM hallatav riigiasutus. Turuinfo kogumise ja töötlemise ülesanne ei eelda täidesaatva riigivõimu volitusi, riiklikku järelevalvet turuinfo esitamise kohustuse täitmise ja esitatud andmete õigsuse üle teostab PTA.

11. Probleem: Veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklassidesse määramise tunnustus on isikutel, kellel ei pruugi enam selleks vajalikke oskusi ja teadmisi olla.

Eestis rakendatakse veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklassidesse määramist 2004. aastast ja sellest ajast alates on PTA-s isikuid koolitatud, võetud vastu eksameid ja antud välja tunnustusi. Tänapäevaks on sellise tunnustuse saanud 13 isikut veiserümpade kvaliteediklassi määramiseks, 13 isikut searümpade kvaliteediklassi määramiseks ja üks lambarümpade kvaliteediklassi määramiseks. Osa tunnustuse saanud isikuid enam selles valdkonnas ei tegutse või ei ole aastaid praktiseerinud. Kuivõrd kvaliteediklassidesse määramisel on oluline (eriti veise- ja lambarümpade puhul) pidev praktiseerimine, siis tähtajatu tunnustamise andmine ei taga, et kvaliteediklassidesse määramisega tegeleb selleks piisavate oskuste ja teadmistega isik. Sellise olukorra vältimiseks tuleks edaspidiseks sätestada veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklassidesse määramise tunnustusele kehtivusaeg või kehtestada alus antud tunnustus kehtetuks tunnistada.

12. Probleem: Koolikava efektiivne rakendamine eeldab paindlikumat juhtimist määruse tasandil.

Kehtiv ELÜPS sätestab seaduse tasandil toetuse määra arvestamise alused, mis toetuse suuruse leidmisel aluseks võetakse. Senine lahendus on osutunud piiravaks, kuna Euroopa Liidu õigus näeb ette ka teisi võimalusi toetuse suuruse leidmiseks. Näiteks on ka koolikava toetuse puhul on lubatud rakendada lihtsustatud kulumeetodit (ühikuhinna arvestus), mis lihtsustab koolikava rakendamist ning halduskontrollide läbiviimist, võimaldades toetusmeedet kulutõhusamalt rakendada.

Teiste ELÜPS-i alusel rakendatavate sekkumiste ja toetuste puhul on toetuse vormi ja suuruse leidmise viisi valiku tegemine delegeeritud valdkonna eest vastutava ministri pädevusse, kes kehtestab toetuse andmise täpsemad tingimused määrusega. Koolikava toetus on samuti üks ELÜPS-i alusel rakendatavatest toetustest ja ei ole põhjust toetuse andmise niivõrd täpsete tingimuste seaduse tasemel reguleerimiseks ka selle toetuse puhul.

13. Probleem: Sotsiaalse tingimuslikkuse rakendamiseks puudub seaduse tasandil õiguslik alus.

Covid-19 pandeemia käigus tõusid taas fookusesse töötingimused põllumajanduses. Vastuseks sellele on kehtestatud nn sotsiaalne tingimuslikkus, mis seab Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika pindala- ja loomapõhiste toetuste saamise tingimuseks lisaks seni kehtestatud nõuetele teatud töö- ja tööhõivetingimustega seatud nõuete ja tööandja kohustuste järgimise.

Eestil on kohustus rakendada alates 01.01.2025 sotsiaalse tingimuslikkuse süsteemi. Sotsiaalne tingimuslikkus on seotud kolmest direktiivist tulenevate nõuetega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1152²³ – läbipaistvad ja prognoositavad töötingimused;
- Nõukogu direktiiv 89/391/EMÜ – meetmed, millega soodustatakse töötajate tervise ja ohutuse parandamist;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/104/EÜ²⁴ – töötajate töövahendite kasutamisele esitatavad ohutuse ja tervishoiu miinimumnõuded.

Sotsiaalse tingimuslikkuse mehhanismi kohaselt peavad Euroopa Liidu riikide tööasutused (Eesti kontekstis on selleks asutuseks Tööinspeksioon) teavitama põllumajanduse makseasutusi vähemalt kord aastas oma kontrollide tulemustest. Sanktsioonina rikkumiste eest võib makseasutus (PRIA) vähendada põllumajandustootjate kõiki pindala- ja loomatoetusi sarnaselt nende toetuste puhul rakendatavale tingimuslikkuse süsteemile.

Tulenevalt eeltoodule, on ELÜPS-i vaja lisada õigusnormid sotsiaalse tingimuslikkuse kohta, sh sotsiaalse tingimuslikkusega seotud kontrollisüsteemi ja sotsiaalse tingimuslikkusega seotud kaitsemeetmete kohta.

14. Probleem: Maaelu Teadmuskeskuses arhiveeritud mullaproovide andmebaas ei ole täna laialdaselt väärindatud.

METKis kogutakse järjepidevalt mullaproovide andmeid, kuid andmebaas ei ole täna riikliku registri osa ega laialdaselt kasutatud. Neid ei kasutata piisavalt muldadest pideva ülevaate loomiseks. Andmestik omab olulist väärtust poliitikakujunduses ja annab ka olulise sisendi riigi teenuste arenduses kasutamiseks. Muldade andmeid tuleks enam kasutada seiresüsteemides, mullastikukaardi uuendamisel, keskkonnakoormuse hindamisel jms teenustes. Mullaproove tellivad isikud soovist saada teada muldade hetkeseisu ja seeläbi võtta ette meetmed muldade toiteainete sisalduse parandamiseks. Valdavas osas tellitakse mullaproovid keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saamise eelduseks oleva kohustuse täitmiseks. Mullaproovid tuleb toetusõiguslikult maalt võtta iga viie aasta tagant.

2. Eesmärgid

Väljatöötamiskavatsuses (edaspidi *VTK*) on kaardistatud kehtiva seaduse probleemid ning pakutud välja võimalikud lahendusvariandid.

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1152, 20. juuni 2019, läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus (ELT L 186, 11.7.2019, lk 105—121).

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/104/EÜ, 16. september 2009, töötajate poolt tööl kasutatavatele töövahenditele esitatavate ohutuse ja tervishoiu miinimumnõuete kohta (teine üksikdirektiiv direktiivi 89/391/EMÜ artikli 16 lõike 1 tähenduses) (ELT L 260, 3.10.2009, lk 5—19).

Väljatöötatava eelnõu peamiseks eesmärgiks on viia riigisisene õigus kooskõlla Euroopa Liidu õigusaktides tehtud muudatustega. Asjakohastele Euroopa Liidu õigusaktidele on VTK-s jooksvalt viidatud.

Lisaks sellele on väljatöötatava eelnõu eesmärgiks vähendada ka ettevõtjate halduskoormust ning rakendusasutuse (PRIA) töökoormust (täpsemalt selgitatud probleemide 1 –3 kirjeldava osa juures). Samuti on ka eesmärgiks täpsustada sätte sõnastusi, et luua suurem õigusselgus ning lahendada ELÜPS-i rakenduspraktikas kerkinud probleeme.

Eelnõu ei ole otseselt seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga. Eelnõu koostamine ja jõustamine on REM-i tööplaaniline ülesanne.

3. Võimalikud lahendused

Võttes arvesse VTK-s kirjeldatud probleeme, mis on seotud eelkõige Euroopa Liidu õigusaktides tehtud muudatustega, ning selleks, et riigisisised õigusaktid oleks kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega, on seda võimalik saavutada ELÜPS-i muutmise kaudu. Samuti on vaja teha ELÜPS-is muudatusi, et lahendada rakenduspraktikas kerkinud probleeme, mis tingitud ELÜPS-i normide ebapiisavusest. Sellest tulenevalt tuleb võimaliku lahendusena kõne alla üksnes seaduse muutmine ning muud alternatiivsed viisid probleeme ei kõrvalda.

Järgnevalt on võimalikud lahendused välja toodud eespool kirjeldatud probleemidest lähtuvalt:

1. Maaelu arengu toetuste puhul jooksva taotlemise katkematu rakendamine vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta vajab selgemalt määratlemist.

Võimalikuks lahenduseks on täiendada ELÜPS-i § 11 lõiget 1 selliselt, et toetuse andmise võib kehtestada pikemaks ajavahemikuks kui kalendriaasta. Võimalik on muudatusest loobuda, kuid sellised juhul ei saa rakendada katkematut toetuse taotlemist.

2. Tingimuslikkusega seotud kaitsemeetme rakendamise leevendus ei tööta kavandatud viisil.

Võimalikuks lahenduseks on nimetatud erisusest loobuda. See tähendab, et ELÜPS-i § 110 lõige 2 tuleb tunnistada kehtetuks.

3. Luua õiguslik alus, mille kohaselt toetusi, mis jäävad alla 100 euro, tagasi ei nõuta.

Võimalikuks lahenduseks on täiendada ELÜPS-i § 123 asjakohase õigusnormiga, mis võimaldab jätta alla 100 euro suuruse summa tagasi nõudmata.

4. Puudub konkreetne tähtaeg vääramatu jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisest teavitamisel.

Võimalikuks lahenduseks on täiendada ELÜPS-i 3. peatükki „Menetluse üldsätted“ sättega, mis kohustab toetuse saajat vääramatu jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisel pädevat asutust sellisest asjaolust teatud tähtaja jooksul teavitama ja neid asjaolusid tõendavad dokumendid esitama.

5. Veebipõhiste vahendusteenuste aina laialdasema kasutamise tõttu on need oluliseks keskkonnaks geograafilise tähisega toodetega seotud pettuste ja kelmuste ennetamiseks ning seetõttu vajab järelevalveasutus õigust teha ettekirjutus ebaseaduslikku sisu piiramiseks.

Võimalikuks lahenduseks on sätestada ELÜPS-is vastavad õiguslikud alused PTA-le ettekirjutuste tegemiseks, et tagada geograafiliste tähiste kaitse internetis, sh kaitse domeeninimedes.

Praegu teeb PTA Euroopa Liidu geograafiliste tähiste nõuete täitmise üle järelevalvet (ELÜPS § 116 lg 7). Kuna PTA-l on Euroopa Liidu geograafiliste tähistega seotud kompetents juba olemas, siis võiks neile anda õiguse teha ettekirjutusi, mis kohustavad blokeerima geograafiliste tähiste kaitsega vastuolus olevad domeeninimed ja sisu internetis. Eesmärk on anda PTA-le õigus pöörduda internetiühendust pakkuva infoühiskonna teenuse osutaja, domeeniregistri haldaja või domeeni registripidaja poole ettekirjutusega piirata ligipääs vastavale domeenile või domeeninimele. Sellega vabastatakse eelpoolmainitud meetme adressaadid ka nõude täitmisest tulenevatest võimalikest kahjunõuetest. Lahendus on analoogne sellega, mida teeb Maksu- ja Tolliamet ebaseaduslike hasartmängude (HMS § 56), Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet tarbijate huve rikkuvate infoühiskonna teenuste (TKS § 62²) ja vihkamisele, vägivallale, diskrimineerimisele või sõjale õhutava teabe korral infoühiskonna teenuste (InfoTS § 13¹) ja turujärelevalveasutused ohtlike toodete (TNVS § 56²) korral.

6. Geograafilise tähisega toodetega seotud pettustega võitlemiseks puuduvad efektiivsed meetmed ja karistused.

Võimalikuks lahenduseks on, et ELÜPS-i peatükki 15. „Vastutus“ täiendatakse uue väärteo koosseisuga ja sätestatakse geograafilise tähisena registreeritud nimetuse turul kasutamist puudutavate nõuete rikkumisega seotud väärteo vastutus.

7. Riiklike kvaliteedikavade regulatsioon ei kata põllumajandussektori vajadusi kõikides tootmis- ja töötlemisetappides.

Võimalik lahendusena tuleks ELÜPS-i peatükis 7. „Kvaliteedikavad“ muuta riiklike kvaliteedikavade sätete sõnastust paindlikumaks ja laiemaks, mis võimaldaks kvaliteedikavaga hõlmata ka põllumajandustoodete töötlemise etapi. Samas tuleb sõnastuste puhul arvestada, et kvaliteedikava peab olema avatud kogu tarneahela ulatuses ning tagatud peab olema jälgitavus ja sõltumatu kolmanda osapoole kontroll.

8. Puu- ja köögivilja turustusstandardeid puudutavad õigusnormid ei ole vastavuses Euroopa Liidu selle valdkonna uute õigusaktidega.

Võimalikuks lahenduseks puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekogu osas on ELÜPS-i § 88 lõike 3 muutmise läbi sätestada, et riigi toidu ja sööda käitlejate registris sisalduvat teavet puu- ja köögivilja esmatootjate ning turustavate ettevõtjate kohta käsitletakse komisjoni rakendusmääruse 2023/2430 artiklis 3 lõikes 5 nimetatud ulatuses puu- ja köögivilja turustavate ettevõtjate andmekoguna ning tunnistada kehtetuks ELÜPS-i § 88 sätestatud andmekogu puudutavad sätted ja see andmekogu likvideerida.

Erimärgistusloaga seotud probleemi võimalike regulatiivseid lahendusi on kaks:

- 1) täiendada ELÜPS-i § 88 ja sätestada seaduse tasemel erimärgistusloa kehtivusaeg ja avatakse, mida loetakse asjakohaseks kogemuseks erimärgistusloa andmisel või
- 2) täiendatakse ELÜPS-i § 88 lõike 7 volitusnormi ulatust, volitades valdkonna eest vastutavat ministrit kehtestama erimärgistusloa kehtivus aeg ning sisustada mõiste „asjakohane kogemus“.

Eelistame lahendust, milles erimärgistusloa kehtivusaeg sätestatakse seaduse tasemel, kuid loa saamise täpsemad tingimused kehtestatakse määrusega. Samuti avatakse määruuses mõiste „asjakohane kogemus“. ReM hindab eelnõu koostamise ajal, kas eeltoodud küsimused on olulised küsimused põhiseaduse § 3 tähenduses, mis tuleb reguleerida seaduse tasemel. Samuti tuleb hinnata nende isikute võimalikku õiguskindluse riivet, kellele tähtajatu erimärgistamise luba on juba antud.

9. Põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu muutmine põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks, sellest tulenevalt andmekorje kaasajastamine, nõutava andmeesitajate valimi saavutamiseks sundtäitmise rakendamine ja andmekogu moodustamiseks õigusliku aluse andmine.

Võimalikuks lahenduseks on ELÜPS-i § 105 muutmise läbi teha valimisse sattunutele andmete esitamine kohustuslikuks, kui vabatahtliku lähenemisega piisavalt andmeid ei õnnestu koguda. Sujuva andmevahetuse tagamine teiste asjakohaste andmeallikatega selleks, et vähendada andmeesitajate halduskoormust, eeldab samuti regulatiivset sekkumist lubamaks ühel eesmärgil kogutud andmeid kasutada teisel eesmärgil. Kaaluda kas kontaktasutuseks määrata selgelt REMi hallatav asutus. Samuti sätestatakse seaduslik alus FSDN andmete töötlemiseks ja andmekogu registreerimiseks avaliku teabe seaduse (edaspidi *AvTS*) kohaselt.

10. Põllumajandustoodete turuinfo andmete töötlemiseks puudub selge õiguslik alus ning nende andmete kogujaks, töötlejaks ja Euroopa Komisjonile edastajaks sobiks kõige paremini REM-i hallatav riigiasutus.

Võimalikuks lahenduseks on ELÜPS-i § 73 ja 74 muutmise läbi määrata selgelt REM hallatav riigiasutus põllumajandustoodete turuinfo kogujaks, töötlejaks ja Euroopa Komisjonile edastajaks. Kaaluda tuleks ka olemasoleva regulatsiooni säilitamist. Samuti sätestatakse seaduslik alus põllumajandustoodete turuinfo andmete töötlemiseks andmekogu registreerimiseks *AvTS* kohaselt.

11. Veise-, sea- ja lambarümpade kvaliteediklassidesse määramise tunnustus on isikutel, kellel ei pruugi enam selleks vajalikke oskusi ja teadmisi olla.

Võimalikuks lahenduseks on täpsustada ELÜPS-i § 87 lõike 4 sõnastust tunnustuse kehtetuks tunnistamise kohta.

Võimalikke regulatiivseid lahendusi on kaks:

- 1) täiendada ELÜPS-i § 87 ja sätestada tunnustuse kehtivusaeg ja tunnustuse kehtetuks tunnistamise alused seaduse tasemel või
- 2) täiendada ELÜPS-i § 87 lõike 4 volitusnormi ulatust, volitades valdkonna eest vastutavat ministrit kehtestama tunnustuse kehtivusaeg ning tunnustuse kehtetuks tunnistamise alused“.

ReM hindab eelnõu koostamise ajal, kas eeltoodud küsimused on olulised küsimused põhiseaduse § 3 tähenduses, mis tuleb reguleerida seaduse tasemel või mitte. Samuti tuleb hinnata nende isikute võimalikku õiguskindluse riivet, kellele tähtajatu tunnustus on juba antud.

12. Koolikava efektiivne rakendamine eeldab paindlikumat juhtimist määruse tasandil.

Võimalikuks lahenduseks on ELÜPS § 82 lõike 4 sõnastuse muutmine eesmärgiga anda ministri pädevusse otsustada määruse tasandil koolikava toetuse andmise täpsemad tingimused. Selliselt jääb ministri määruse tasandil võimalus reguleerida toetuse määra sätestamise täpsemad alused, mis võtab arvesse koolikava rakendamise riikliku strateegia suuniseid.

13. Sotsiaalse tingimuslikkuse sätestamine seaduse tasandil.

Võimalikuks lahenduseks on ELÜPS-i täiendamine vajalike sätetega (sotsiaalse tingimuslikkuse, sotsiaalse tingimuslikkusega seotud kontrollisüsteemi ja sotsiaalse tingimuslikkusega seotud kaitsemeetmete kohta).

14. Maaelu Teadmuskeskuses arhiveeritud mullaproovide andmebaas ei ole täna laialdaselt väärindatud.

Võimalikuks lahenduseks on laiendada põllumajandusandmete varamu koosseisu ja lisada sinna hulka ka mullaproovide andmed. Mullaproovide andmete kandmise põllumajandusandmete varamusse saab lahendada kehtivas ELPS-s sätestatud sama loogikaga, eristades andmed, mille esitamise kohustus kaasneb ühise põllumajanduspoliitika abinõus osalemisega andmetest, mis esitatakse PRIA e-teenuse keskkonnas avatud e-teenuse kasutamise korral vabatahtlikult. Selleks tuleks täiendada ELÜPS-e § 112–115 asjakohaste õigusnormidega. Seadusest peab selgelt ilmnema, et mullaproovide andmed saavad olema avalikult kättesaadavad ning teiseks tuleb seaduses lahendada juba võetud mullaproovide andmete registrisse kandmise küsimus.

4. Uuringud ja kaasatud osapooled

Võttes arvesse, et VTK-s kajastatud vajadus ELÜPS-i muutmiseks tuleneb eelkõige sellest, et Euroopa Liidu õigusaktides on tehtud muudatusi, millega tuleb riigisisene õigus vastavusse viia, siis täiendavaid uuringuid ei ole koostatud. Näiteks FSDN-le üleminek toimub nõukogu määruse (EÜ) nr 1217/2009 muudatuste alusel. Kaasatud osapoolteks on PRIA ja PTA kui peamised andmeallikad FSDN andmekorjel, samuti Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (edaspidi *EPKK*), Aiandusliit ja Eestimaa Talupidajate Keskliit (edaspidi *ETKL*) ja teised andmeid esitavad valdkonna katusorganisatsioonid.

Kuna osad muudatused tehakse ELÜPS-is rakenduspraktikas kerkinud probleemide lahendamiseks, siis on kaasatud osapoolteks ELÜPS-is sätestatud ülesandeid täitvad asutused, kelleks on PRIA, METK ja PTA.

VTK koostamise seisuga on eelnõu ettevalmistamisel nendega konsulteeritud ning eelnõu koostamise käigus konsulteeritakse erinevate puudutatud osapooltega veel täiendavalt.

5. Mõjud

Kavandatavate muudatustega kaasnevad eeldatavalt oluline majanduslik mõju ja mõju riigiasutuse töökorraldusele. Mõjude olulisuse tuvastamiseks hinnati majanduslikku mõju ja

mõju riigiasutuse töökorraldusele kahe kriteeriumi alusel: mõju avaldumise sagedus ja mõjutatud sihtrühm.

Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on ettevõtjad (taotlejad ja toetuse saajad, andmete esitajad) ning riigiasutused (PRIA, PTA ja METK).

5.1 Mõju majandusele

Avalduv mõju: Eelkõige avaldavad muudatused ettevõtjatele positiivset mõju, sest nõuded ja tingimused muutuvad ettevõtjate jaoks selgemaks ning võib eeldada tingimustega tutvumisele ning nõuetega seotud protseduuride täitmisele kulub ettevõtjatel vähem tööaega (seega ettevõtjate standardkulu/halduskoormus väheneb).

Probleem 1: Maaelu arengu toetuste puhul jooksva taotlemise katkematu rakendamine vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta vajab selgemalt määratlemist – lahendamisel on võimalik taotlusi esitada jooksvalt, mis tähendab, et kaob surve esitada taotlus tingimata ära aasta viimasel päeval. See omakorda loob eeldused selleks, et ettevalmistatud taotlused on kvaliteetsemad ja nende menetlemine võtab vähem aega. See omakorda vähendab ettevõtjate halduskoormust, kuna ettevõtjal edaspidi puudub ajaline surve taotluse esitamisel ja suureneb tõenäosus, et taotlus toetuse andja poolt rahuldatakse, kuna ajalise surve puudumise tõttu on võimalik taotlus kvaliteetselt ette valmistada ja seetõttu pole vaja ettevõtjal taotlust uuesti koostada ega esitada.

Probleem 2: Tingimuslikkusega seotud kaitsemeetme rakendamise leevendus ei tööta kavandatud viisil – lahendamine hoiab ära arusaamatused ja vaided taotlejatega, kellelt algselt kohaldamata jäetud vähendamised hiljem ikkagi tagasi nõutakse. Selle erandi kaotamine ei mõjuta oluliselt majandust ega ka taotlejate majanduslikku olukorda, sest enamasti on toetuste summad oluliselt suuremad.

Probleem 3: Luua õiguslik alus, mille kohaselt alla 100 euro jäävad toetusi tagasi ei nõuta. Selline lahendus võimaldab vähendada taotlejate halduskoormust kui ka PRIA töökoormust.

Probleem 4: Puudub konkreetne tähtaeg vääramatute jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisest teavitamisel – lahendamine vähendab taotlejate ning toetuse saajate halduskoormust, sest tähtaja seadmine võimaldaks läbi viia vajalikke menetlustoiminguid ilma täiendavate toiminguteta nagu näiteks vaided ja arusaamatused taotlejatega.

Probleem 7: Riiklike kvaliteedikavade regulatsioon ei kata põllumajandussektori vajadusi kõikides tootmis- ja töötlemisetappides – lahendamine avaldab positiivset mõju ettevõtjate (olemasolevad ja tulevased riiklike kvaliteedikavasid rakendavad tootjarühmad, kvaliteedikavas osalevaid põllumajandustootjaid ja töötlejaid, kes soovivad kvaliteedikava märgist kasutada) majandustegevusele, sest kvaliteedikavasid puudutavates sätetes arvestatakse senisest enam erinevate põllumajandussektorite spetsiifikat.

Probleem 9: Põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu muutmine põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks, sellest tulenevalt andmekorje kaasajastamine, nõutava andmeesitajate valimi saavutamiseks sundtäitmise rakendamine ja andmekogu moodustamiseks õigusliku aluse andmine – lahendamine avaldab majandusele mõju laiendatud andmete kogumise kaudu ja võib kaasa tuua mõningase negatiivse mõju valimisse sattunud põllumajandusmajapidamistele, kellelt küsitav andmemaht suureneb. Samas tuleb METK-il leida võimalikult palju kasutuses olevaid allikaid, kuhu valimis olevad majapidamised juba asjakohaseid andmeid on esitanud, ning neid kasutada. Kaalumisil on millisel viisil ergutada valimis olevaid majapidamisi, kas endiselt rahalise tasu ja tagasisidega või muul andmeesitajale vajalikul moel, näiteks anda taotlejale võimalus juba esitatud FSDN andmeid kasutada oma majandusliku ja keskkonnavalase olukorra kinnituseks põllumajanduse investeringutoetusi taotledes. Veel ei ole otsustatud, millisel tasemel Euroopa Liit andmekorje eelarvesse panustab (seni 180 eurot majapidamise kohta) ja milline paindlikkus jääb jaotuskriteeriumitesse.

Andmekorje arenduseks on Euroopa Liit eraldanud Eestile rahasumma, mis on planeeritud kasutada vajaliku andmekogu arendamiseks.

Probleem 13: Sotsiaalse tingimuslikkuse rakendamiseks puudub seaduse tasandil õiguslik alus – lahendamisel kaasneb positiivne mõju ühiskonnale, sest sotsiaalse tingimuslikkuse süsteemi rakendamine tõstab taotlejate teadlikkust tööõiguse sätetest ja kaitseb põllumajandussektoris hõivatud töötjate huve.

Probleem 14: Avalikustatud ja väärindatud andmed võimaldavad luua andmepõhiseid teadmusteenuseid, mis aitavad põllumajandustootjatel teha paremaid strateegilisi otsuseid tootmisprotsessi planeerimisel ning seeläbi parandavad ettevõtete tootmise efektiivsust

Mõjutatud sihtrühm: Muudatused mõjutavad ettevõtjaid (taotlejad/toetuse saajad, andmete esitajad, olemasolevaid ja tulevased riiklikke kvaliteedikavasid rakendavad tootjarühmad, kvaliteedikavas osalevaid põllumajandustootjaid ja töötlejaid, kes soovivad kvaliteedikava märgist kasutada.) ning riigiasutusi (PRIA, PTA, METK, Tööinspeksioon).

5.2 Mõju riigiasutuse töökorraldusele

Avalduv mõju: Kavandatavad muudatused avaldavad olulist mõju riigiasutuste (PRIA, PTA, METK, Tööinspeksioon) töökoormusele.

Probleem 1: Maaelu arengu toetuste puhul jooksva taotlemise katkematu rakendamine vajadusel pikemaks ajavahemikuks kui üks kalendriaasta vajab selgemalt määratlemist – lahendamisel jääb PRIA töökoormus samaks, kuid hajub ühtlasemalt aasta lõikes, sest muudatuse tulemusena ei ole ettevõtjad olukorras, kus nad tingimata peavad taotluse esitama aasta viimasel päeval või lühikese taotluse perioodi jooksul.

Probleem 2: Tingimuslikkusega seotud kaitsemeetme rakendamise leevendus ei tööta kavandatud viisil – lahendamine hoiab ära arusaamatused ja vaided taotlejatega, et kellelt algselt kohaldamata jäetud vähendamised tagasi nõutakse. See omakorda vähendab makseasutuse halduskoormust, sest väheneb tõenäoliselt vaiete ja järelepärimiste arv.

Probleem 3: Luua õiguslik alus, mille kohaselt toetusi, mis jäävad alla 100 euro, tagasi ei nõuta – kavandatav muudatus võimaldab vähendada PRIA töökoormust. Reeglina on tagasinõutav toetuse suurus oluliselt suurem kui 100 eurot, mistõttu selle erisuse rakendamine on pigem erandlik ja seega on selle mõju väheoluline. Siiski aitab see erisus hoida kokku aega ja ressursse vabastades PRIA kohustusest algatada niivõrd väikese summa tagasinõudmiseks toetuse tagasinõudmise menetlust.

Probleem 4: Puudub konkreetne tähtaeg vääramatute jõu ja erandlike asjaolude ilmnemisest teavitamisel – lahendamine vähendab PRIA töökoormust, sest tähtaja seadmine võimaldaks läbi viia vajalikke menetlustoiminguid õigeaegselt, mis hoiab ära täiendavad vaided ja arusaamatused taotlejatega.

Probleem 5: Veebipõhiste vahendusteenuste aina laialdasema kasutamise tõttu on need oluliseks keskkonnaks geograafilise tähisega toodetega seotud pettuste ja kelmuste ennetamiseks ning seetõttu vajab järelevalveasutus õigust teha ettekirjutus ebaseaduslikku sisu piiramiseks – lahendamine annab PTA-le õiguse edaspidi vajadusel teha ettekirjutusi, et kõrvaldada geograafiliste tähiste kaitsega vastuolus olevad domeeninimed ja sisu internetis, mis suurendab PTA töökoormust.

Probleem 6: Geograafilise tähisega toodetega seotud pettustega võitlemiseks puuduvad efektiivsed meetmed ja karistused – lahendamine suurendab PTA töökoormust.

Probleem 8: Puu- ja köögivilja turustusstandardeid puudutavad õigusnormid tuleb viia vastavusse Euroopa Liidu selle valdkonna uute õigusaktidega – lahendamine võib kaasa tuua PTA töökoormuse suurenemise.

Probleem 9: Põllumajandusliku raamatupidamise andmevõrgu muutmine põllumajandusliku kestlikkuse andmevõrguks, sellest tulenevalt andmekorje kaasajastamine, nõutava

andmeesitajate valimi saavutamiseks sundtäitmise rakendamine ja andmekogu moodustamiseks õigusliku aluse andmine – lahendamine suurendab andmekoguja METK-i töökoormust, sest neil tuleb leida võimalikult palju kasutuses olevaid andmekogusid, kust on valimis olevate majapidamiste kohta asjakohased andmed saadavad, vähendades sellega valimis olevate majapidamiste poolt esitatavat andmete hulka. Samuti tuleb METK-il tagada nõutava valimi saavutamine ja kogutavate andmete representatiivsus. METK on veel otsustamas, millisel viisil ergutada valimis olevaid majapidamisi andmeid esitama, kas endiselt rahalise tasu ja tagasisidega või muul andmeesitajale vajalikul moel. Andmekorje tagamiseks on METK-il vajalik FSDN andmekogu arendada.

Probleem 10: Põllumajandustoodete turuinfo andmete töötlemiseks puudub selge õiguslik alus ning nende andmete kogujaks, töötlejaks ja Euroopa Komisjonile edastajaks sobiks kõige paremini REM-i hallatav riigiasutus – lahendamisel on positiivne mõju andmete kogujale, sest loob selged alused esitatud andmete kogumise, töötlemise ja säilitamise kohta. Positiivne mõju andmeid esitavatele ettevõtjatele avaldub ajapikku kui juba esitatud andmeid saab taaskasutada, näiteks ühise põllumajanduspoliitika turukorraldusmeetmete rakendamiseks.

Probleem 12: Täpsustatakse volitusnormi, millega puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoote pakkumise eest antava koolikava toetuse määra vormi ja suuruse leidmise viisi kehtestab edaspidi valdkonna eest vastutav minister määrusega. Teiste ELÜPS-i alusel rakendatavate sekkumiste ja toetuste puhul on toetuse vormi ja suuruse leidmise viisi valik delegeeritud valdkonna eest vastutava ministri pädevusse, kes kehtestab toetuse andmise täpsemad tingimused määrusega. Koolikava toetus on samuti üks ELÜPS-i alusel rakendatavatest toetustest ja ei ole põhjust toetuse andmise niivõrd täpsete tingimuste seaduse tasemel reguleerimiseks ka selle toetuse puhul. Lahenduseks on ELÜPS-i § 82 lõike 4 sõnastuse muutmine eesmärgiga anda ministri pädevusse otsustada määruse tasandil koolikava toetuse andmise täpsemad tingimused. Selliselt jääb ministri määruse tasandil võimalus reguleerida toetuse määra sätestamise täpsemad alused, mis võtab arvesse koolikava rakendamise riikliku strateegia suuniseid.

Probleem 13: Sotsiaalse tingimuslikkuse sätestamine seaduse tasandil – lahendamisel kaasneb mõningane töökoormuse kasv nii PRIA-le kui Tööinspeksioonile. Tööinspeksioon jätkab küll oma tavapärasel järelevalvet, kuid sisemise töökorra muutmine ja andmete vahetamine PRIA-ga eeldab mõlemalt asutuselt lisatööd.

Probleem 14: Avatud ja väärindatud andmestikud võimaldavad tulevikus täpsustada riigi teenuseid - mullastikukaart, mille põhjal omakorda rakendatakse piiranguvööndeid (korduva suurveega ala veeseaduse mõistes) ja kujundada toetuse andmise tingimusi (mullakaitse meetmed- ÜPP/MAK).

Mõjutatud sihtrühm: Muudatused mõjutavad riigiasutusi (PRIA, PTA, METK ja Tööinspeksioon)

Muudatustega ei tulene välissuhetealast, sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju, samuti ei oma muudatused mõju riigi julgeolekule, elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ega kohaliku omavalitsuse korraldusele. Ka riigieelarvele muudatustega prognoositavat mõju ei kaasne.

6. Edasine väljatöötamine

VTK eesmärgiks on informeerida avalikkust ELÜPS-i kavandatavatest muudatustest. Tulenevalt sellest, et Euroopa Liidu õigusaktides on tehtud muudatusi, ning selleks, et riigisisised õigusaktid oleks kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega, on vaja teha muudatusi

ka ELÜPS-is. Samuti on vaja teha ELÜPS-is muudatusi, et lahendada selle rakenduspraktikas kerkinud probleeme.

REM ootab tagasisidet VTK-le 15 tööpäeva jooksul. Seejärel, pärast tagasiside läbitöötamist valmistame ette asjakohase seaduse eelnõu ja saadame selle kooskõlastusringile. Seaduseelnõu on plaanis esitada Vabariigi Valitsusele hiljemalt III kvartali lõpuks. Sõltuvalt eelnõu menetlemise tempost Riigikogus on õigusakti plaanitav jõustumise aeg 2025. aasta alguses.

VTK saadetakse kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ja Rahandusministeeriumile.

VTK saadetakse arvamuse avaldamiseks PRIA-le, PTA-le, METK-ile, Tööinspeksioonile, EPKK-le, ETKL-ile, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Interneti Sihtasutusele, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, riiklikult tunnustatud kvaliteedikavasid rakendavatele tootjarühmadele, MTÜ Aiandusliidule, Eesti Tõusigade Aretusühistule, PTA kehtestatud heakskiidetud tootjate nimekirjas olevatele geograafilise tähisega toote tootjatele.

Vastutavad ametnikud: Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna valdkonnajuht Kerli Nõges (6256 560, kerli.noges@agri.ee), sama osakonna nõunikud Liis Raska (6256 125, liis.raska@agri.ee), ja Liina Jürgenson (6256 270, liina.jyrgenson@agri.ee) ning sama osakonna peaspetsialistid Renata Tsaturjan (6256 507, renata.tsaturjan@agri.ee) ja Ahto Tilk (625 6221, ahto.tilk@agri.ee), põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna nõunik Veronika Vallner-Kranich (6256 253, veronika.vallner-kranich@agri.ee) ning sama osakonna peaspetsialist Siim Suure (6256 118, siim.suure@agri.ee), regionaalarengu osakonna peaspetsialist Allar Korjas (625 6162, allar.korjas@agri.ee), teadus- ja arendusosakonna juhataja Liis Sipelgas (625 6249, liis.sipelgas@agri.ee) ning strateegia- ja finantsosakonna valdkonnajuht Joosep Lukk (625 6538, joosep.lukk@agri.ee).